

Center for Social Group Development
Qendra për Zhvillimin e Grupeve Shoqërore

CEL
Center for Equality and Liberty
K O S O V A

Raporti vjetor, Godišnji izveštaj, Annual Report 2018

Personat LGBTI dhe të drejtat e tyre në Kosovë

LGBTI osobe i njihova prava na Kosovu

The LGBTI persons and their rights in Kosovo

European
Union
Kosovo

Personat LGBTI dhe të drejtat e tyre në Kosovë

Raporti vjetor 2018

Botues:

Qendra për zhvillimin e grupeve shoqërore – CSGD
CEL - Center for Equality and Liberty

Dizajni & shtypi:

ASHA Graphics

Kopje:

300

Deklaratë Mohimi

Ky publikim është prodhuar me ndihmën e Bashkimit Evropian. Përmbajtja e këtij publikimi është përgjegjësi e vetme e CSGD & CEL dhe në asnjë mënyrë nuk pasqyron pikëpamjet e Bashkimit Evropian.

Të drejtat e autorit

© CSGD & CEL, dhjetor 2018. Të gjitha të drejtat janë të rezervuara. Asnjë pjesë e këtij publikimi nuk mund të riprodhohet, të ruhet në sisteme ripërtëritëse ose të transmetohet në çfarëdo forme apo me çfarëdo lloj mjeti, elektronik, mekanik, foto-kopjim, regjistruar apo tjetër, pa lejen paraprake të CSGD & CEL.

Përmbajtja

Shkurtesat	6
Përmbledhje Ekzekutive	7
Hyrje	8
Legjislacioni	9
Përgjegjësia institucionale ndaj të drejtave LGBTI	11
Zbatimi i legjislacionit për të drejtat e LGBTI	13
Institucionet dhe mekanizmat e të drejtave të njeriut që merren me të drejtat e LGBTI	13
Raportimi në Media për çështjet e LGBTI	14
Kontributi i organizatave të LGBTI	15
Sulmet ndaj aktivistëve të LGBTI	17
Rastet e raportuara në institucione përkatëse	17
Rekomandimet	18

Shkurtesat

ARC	Agjencioni për Regjistrim Civil
CEL	Qendra për Barazi dhe Liri
CSGD	Qendra për Zhvillimin e Grupeve Shoqërore
ERAC	Koalicioni Drejta të Barabarta për tëGjithë
GKK	Grupi Këshillëdhënës dhe Koordinues për të drejtat LGBT
IAK	Institucioni i Avokatit të Popullit të Kosovës
IDAHOT	Dita Ndërkombëtare kundër Homofobisë dhe Transfobisë
IPK	Inspektorati Policor i Kosovës
KPRK	Kodi Penal i Republikës së Kosovës
LGBTI	Lezbike, Gej, Biseksual, Transgjjinor dhe Interseks
MPB	Ministria e Punëve të Brendshme
OSHC	Organizatat e Shoqërisë Civile
ZQM	Zyra për Qeverisje të Mirë (zyra për Qeverisje të Mirë, Drejtat e Njeriut, Mundësi të Barabarta, dhe Jo-Diskriminin)

Përmbledhje Ekzekutive

Megjithëse ka pasë ndryshime pozitive në vitet e fundit për avancimin e të drejtave LGBTI, dhe përkundër që kushtetuta edhe disa ligje sigurojnë mbrojtje të avancuara ligjore, lëvizja LGBTI ende ballafaqohet me shumë pengesa kur bëhet fjalë për pranim dhe tolerancë. Edhe pse institucionet janë aktorë të parë për të ofruar trajtim tënjëjtë ndaj qytetarëve të Kosovës, në tëkundërtën ato po implementojnë ligje sipas besimeve të tyre personale, e jo çka po sigurojnë ligjet. Nganjëherë duket që plotësim ndryshimi i ligjeve është vetëm sa për të plotësuar një kriter siç është “sigurimi i mbrojtjes së të drejtave të njeriut”si parakusht për Integrim Evropian sesa realitet i gjithëpërfshirës.

Në përputhje me këtë, kjo pikëpamje perceptohet nga publiku në përgjithësi që çështjet e personave LGBTI janë të importuara nga ndërkombëtarët dhe jo realitet i luftës së personave LGBTI për të drejtat e tyre në Kosovë¹. Rrjedhimisht, personat LGBTI detyrohen të bëjnë jetë të dyfishtë, duke jetuar me friken se do bëhen subjekte të diskriminimit dhe dhunës.

Ky raport do ilustrojë realitetin e personave LGBTI në të gjitha aspektet e të drejtave të tyre. Raporti paraqet një përmbledhje

të qartë të veprimeve të ndërmarra nga aktorët përkatës në sigurimin e mbrojtjes dhe zbatimit të ligjeve në vend, po ashtu avancimin e ligjeve përkatëse që sigurojnë të drejta të barabarta të personave LGBTI me shoqërinë e përgjithshme. Raporti fillon me një hyrje të analizimit të situatës të të drejtave të personave LGBTI, dhe vazhdon me një analizë të shkurtër ligjore. Kjo do pasqyrojë përcjelljen e ndryshimeve pozitive të plotësim ndryshimeve të Kodit Penal të Kosovës dhe po ashtu procesin ligjor tënjohjes së gjinisë. Me tutje, raporti shqyrton përpjekjet dhe përkushtimin e institucioneve përkatëse në realizimin e përgjegjësive të tyre tëmandatuara drejt të drejtave LGBTI.

Për më tepër, ky raport gjithashtu ilustron rolin e mediave, duke theksuar ndryshimet pozitive të bëra viteve të fundit, gjuhën e urrejtjes të shumë përhapur, dhe përmbajtjen e pakontrollueshme në pjesën e komenteve, si dhe rolin e mediave në ngritjen e vetëdijes. Raporti pasqyron veprimet e ndërmarra nga organizatat e LGBTI për të plotësuar nevojat e identifikuara, si dhe shembujt e presionit dhe kërcënimeve ndaj aktivistëve për të drejtat e LGBTI. Në fund, raporti përmbledhë rastet e raportuara të dhunës ndaj personave LGBTI dhe përfundon me një listë të rekomandimeve për institucione përkatëse.

1 Instituti Demokratik Kombëtar, *Sondazhi Opinioni për LGBTI në Ballkanin Perëndimor, Qershor/Korrik 2015*, (2015), https://www.ndi.org/LGBTI_Balkans_poll

Hyrje

Avancimi i të drejtave të Lezbikeve, Gejve, Biseksualëve, Transgjijnorëve dhe Interseksëve (LGBTI) mbetet sfidë për të gjithë aktoret e përfshirë në çështjet e LGBTI dhe ka ende një rrugë të gjatë deri te vendosja e barazisë në vend. Shoqëria Kosovare buron nga një sistem patriarkal që ka ndikim të madh në jetë të përditshme, duke e bërë kështu të vështirë paraqitjen në publik e ndonjë gjë tjetër që nuk është brenda normave tradicionale. Si e tillë, gjithashtu e benë të vështirë edhe për institucione t'i zbatojnë ligjet në vend. Megjithatë, lëvizja LGBTI viteve të fundit ka bërë disa ndryshime pozitive në jetën e personave LGBTI.

Aktivistet LGBTI, gjatë vitit 2018 kanë qenë më të dukshëm në media, duke i ngritur çështjet LGBTI në një masë më të dukshme dhe me të gjerë. Kjo megjithatë është kundërshtuar nga shoqëria dhe aktivistët u bënë subjekt i kërcënimeve dhe gjuhës së urrejtjes. Media, gjatë këtij viti, ka pasë disa ndryshime pozitive, ku televizionet dhe disa medime tjera u bënë ftesë aktivistëve të LGBTI të marrin pjesë në emisionet e tyre për të pasqyruar dhe promovuar aktivitetet dhe për të ngritur edhe me tej vetëdijen në publik të gjerë.

Edhe pse Zyra për Qeverisje të Mirë (ZQM) në kuadër të Zyrës së Kryeministrit ka një mandat për të promovuar të drejtat e LGBTI, në Ditën Ndërkombëtare

Kundër Homofobisë dhe Transfobisë me 17 Maj 2018, ZQM-ja u pajtua të ndriçojë ndërtesën e Qeverisë me flamurin e ylberit, megjithatë, kjo zyre vetëm e kontrakttojë një kompani për të kryer këtë punë dhe askush nga kjo zyre nuk mori pjesë në ceremoni, përkundër faktit që kjo ceremoni ishte aktivitet zyrtar i propozuar dhe organizuar nga vet ZQM-ja. Për me tepër, gjatë Javës së Krenarisë, Kryesuesi i ZQM-së dhe një përfaqësues i ZQM-së ishin të ftuar në dy panele të konferencës "Përmirësimi i të drejtave LGBTI - "Çka shkoi gabim dhe çka mund të bëjmë ndryshe" për të cilën ata kishin konfirmuar pjesëmarrjen, vetëm njëri përfaqësues mori pjesë ndërsa Kryesuesi i ZQM-së e injoroi ftesën dhe nuk mori pjesë fare, pa ndonjë njoftim paraprak. Kjo tregon mungesë të zotimit nga institucionet e Kosovës kur duhet të flitet publikisht për çështjet LGBTI.

Ky raport ofron një vështrim gjithëpërfshirës të vitit 2018, pasi që paraqet diskutimet e zhvillimeve ligjore dhe institucionale për të drejtat LGBTI si dhe një përmbledhje të veprimeve të ndërmarra nga organizatat e shoqërisë civile. Raporti përfundon me një përshkrim të shkurtër të krimeve të urrejtjes, rasteve të gjuhës së urrejtjes dhe kërcënimeve të raportuara nga personat LGBTI gjatë vitit raportues.

Legjislacioni

Korniza ligjore e Kosovës siguron garanci të avancuara për të drejtat e njeriut të harmonizuara me standardet ndërkombëtare. Kushtetuta qëndron në parimet e barazisë dhe mosdiskriminimit² e cila në mënyrë eksplicite ndalon diskriminimin në një sërë bazash përfshirë gjininë dhe orientimin seksual³. Këto parime janë të fortifikuara më tej me Ligjin për Mbrojtjen nga Diskriminimi⁴ dhe Ligjin për Barazi Gjinore⁵. Teorikisht, kushtetuta lejon që shumica e marrëveshjeve dhe instrumenteve ndërkombëtare për të drejtat e njeriut⁶ të zbatohen në sistemin ligjor të Kosovës dhe mundëson interpretimin e të drejtave dhe lirive themelore të njeriut në koherencë me vendimet e Gjykatës Evropiane për të Drejtat e Njeriut⁷.

Në kundërshtim me parimin e barazisë siç përcaktohet me Kushtetutë⁸, personat LGBTI janë të ndaluar të lidhin martesë të ligjshme. Kjo për shkak që Ligji për Familjen e kufizon aktin e fejesës dhe martesës vetëm për persona me gjini të kundërt⁹. Megjithatë, në dhjetor të vitit 2018, në

anëtar i stafit të Qendres për Zhvillimin e Grupeve Shoqërore (CSGD) mori pjesë në një punëtori të grupit punues për hartimin e Kodit Civil në të cilin do të përfshihen edhe Ligji i Familjes. Por, edhe pse paraprakisht e planifikuar asgjë nuk u diskutua në lidhje me martesën, megjithatë, në fillim të vitit 2019, CSGD do inicojë takime me institucione relevante si përpjekje për të ndryshur këtë kufizim që tani ndodhet në ligj.

Ligjit për Statusin Civil¹⁰ i mungon dispozita ligjore dhe nënligjore për procesin e ndrrimit të gjinisë që mbulon modifikimin e të dhënave në regjistrat dhe dokumentet publike.¹¹ Duke filluar që nga viti 2017 dhe duke vazhduar edhe në vitin 2018, CSGD-ja mbajti disa takime me përfaqësues të Agjencionit për Regjistrim Civil (ARC) dhe të Ministrisë për Punë të Brendshme (MPB) duke kërkuar kështu plotësim ndryshim të Ligjit për Statusin Civil dhe hartimin e një udhëzimi administrativ që do mundësonin ndryshim të shënimit gjinor në dokumentet e identifikimit, dhe ripërcaktimin e njohjes ligjore të gjinisë. Në fillim të vitit 2018, ky ligj është dërguar për ndryshim,

2 Kushtetuta e Republikës së Kosovës, 2008, c.I, neni 7 (1).

3 *Ibid*, c. II, neni 24 (2).

4 Ligji Nr. 05/L-021.

5 Ligji Nr. 05/L-020.

6 Kushtetuta e Republikës së Kosovës, 2008, c. II, neni 22.

7 *Ibid*, c. II, neni 53.

8 *Ibid*, c. II, neni 24, neni 37.

9 Ligji Nr. 2004/32 Ligji për Familjen Kosovës, 2006, Pjesa II, c. I, neni 9, neni 14.

10 Ligji Nr. 04/L-003.

11 Qendra për Zhvillimin e Grupeve Shoqërore dhe Qendra për Barazi dhe Liri, *Raport: Mbrojtja sociale dhe qasje në kujdesin shëndetësor për persona transgjininor në Kosovë*, (Prishtinë, Kosovë, Dhjetor 2016).

//////////

dhe ARC ka kërkuar ndihmën e CSGD për të organizuar punëtori për hartimin e udhëzimit administrativ për të mundësuar ndryshimin e shënimit gjinor në dokumentet e identifikimit, duke ridefinuar njohjen ligjore të gjinisë. Gjatë pesë muajve të fundit ARC dhe MPB nuk u takuan me përfaqësuesit e CSGD me arsyetimin se ata janë duke pritur për themelimin e grupit punues¹² që do të ndryshonte ligjin dhe do të hartonte aktin nënligjor i cili do të rregullonte ndryshimin e seksit/gjinisë në dokumentet zyrtare.

Kodi i ri Penal i Republikës së Kosovës (KPRK) është votuar nga Kuvendi i Kosovës dhe është dekretuar nga Presidenti më 28 Dhjetor 2018. Kodi i ri Penal do të hyjë në fuqi më 15 Prill 2019. Si rezultat, krimet e urrejtjes u përfshinë në Nenin 70 (Rregullat e përgjithshme për zbutjen ose ashpërsimin e dënimeve). Rekomandimi për përfshirjen e orientimit seksual dhe identitetit gjinor si bazë mbrojtëse në Nenin 147 (Nxitja e ur-

rejtjes, përçarjes ose mosdurimit kombëtar, racor, fetar apo etnik) u refuzua me arsyetimin se si e tillë nuk është theksuar në mënyrë eksplicite në asnjë shtet të Këshillit të Evropës. Baza e orientimit seksual dhe identitetit gjinor u përfshinë në Nenin 141 (Nxitja e përçarjes dhe mosdurimit), Nenin 173 (Vrasja e rëndë), Nenin 184 (Sulmi), Nenin 185 (Lëndimi i lehtë trupor), Nenin 186 (Lëndimi i rëndë trupor), Nenin 190 (Shkelja e statusit të barabartë të shtetasve dhe banorëve të Republikës së Kosovës) dhe Nenin 321 (Asgjësimi apo dëmtimi i pasurisë).

Megjithëse ka nevojë për avokim të vazhdueshëm për ndryshimin e ligjeve për arritjen e barazisë për personat LGBTI, legjislacioni në Kosovë është mjaft i avancuar kur është fjala për sigurimin e mbrojtjes kundër diskriminimit. Megjithatë, zbatimi i ligjeve të tilla mbetet i ulët ose nuk zbatohet fare.

---

12 ErdonArifaj, "RE: Kerkese " [RE: Request], Email to CSGD, 30 July 2018.

Përgjegjësia institucionale ndaj të drejtave të LGBTI

Në përputhje me detyrimet kushtetuese për të promovuar barazinë dhe të drejtat e njeriut, Presidenti i Kosovës, Hashim Thaçi iu bashkua paradës së parë të krenarisë në Kosovë, mbajtur më 10 tetor 2017. Ai, gjithashtu, mori pjesë në marshin e 2016-ës për shënimin e Ditës Ndërkombëtare kundër Homofobisë dhe Transfobisë (IDA-HOT). Megjithatë, në Paraden e Krenarisë së këtij viti, Presidenti i Kosovës nuk mundi t'i bashkohej pasi ai ishte jashtë vendit për një vizitë zyrtare në Armeni. Pavarësisht nga mungesa e tij, zoti Thaçi uroi paradën përmes mediave sociale në "Tëitter" ku shkroi: "Urimet më të mira nga #Yerevan, një rëzve që po festojnë dashurinë dhe të drejtat njerëzore në #Prishtinë, sot për #ParadënPrishtina. Vtën e kaluar unë mora pjesë në eventin që thekson barazinë për të gjithë në republikën tonë, së bashku me @UlrikeLunacek&@USAmbKosovoDelaëie. #LGBTQ#nëemërtëlisë". Mesazhet e Presidentit në Tëitter patën ndikimin e tyre pozitive tek popullata e gjërë, por jo aq tërëndësishëm se sa kur ai fizikisht ishte pjesëmarrës në Paraden e Parë të Krenarisë në vitin 2017. The "tëets" of the President had a positive impact on it's own to the wider population, but not as significant as when he physically participated in the First Pride Parade in 2017. Avokimi publik për të drejtat LGBTI nga përfaqësuesit e lartë institucionalë dhe politikë është më se i nevojshëm në luftën për barazi dhe

avancimin e të drejtave të njeriut, prandaj pjesëmarrja e presidentit dhe udhëheqësve të tjerë në paradën e krenarisë demonstroi një angazhim pozitiv në këtë drejtim.

Në vitet e kaluara Kuvendi i Kosovës premtoi të promovojë dhe sigurojë zbatimin e ligjeve ekzistuese, gjatë vitit 2018 asambleja nuk ka iniciuar ndonjë takim apo aktivitet lidhur me të drejtat LGBTI.

Qeveria e Kosovës ka vazhduar të adresojë të drejtat LGBTI përmes mekanizmit të tij ekzistues, përkatësisht Grupit Këshilldhënës dhe Koordinues për të drejtat LGBTI në Kosovë (GKK, që vepron nën mandatin e ZQM. Megjithatë në vitin e kaluar, për Javën e Krenarisë në tetor 2017, GKK arriti të organizojë një pritje në të cilën Kryeministri i Kosovës, z. Ramush Haradinaj, rikonfirmoi angazhimin e Qeverisë së Kosovës për avancimin dhe mbrojtjen e LGBTI, në Javën e Krenarisë të vitit 2018, GKK jo vetëm që nuk arriti të organizonte asgjë për të shënuar Javën e Krenarisë këtë vit, por edhe pas konfirmimit të pjesëmarrjes së saj në dy diskutime të organizuara nga organizatat LGBTI, ata nuk u paraqitën në asnjë prej tyre, pa asnjë njoftim. Gjithashtu, drejtori i ZQM nuk është paraqitur në konferencën e organizuar nga CEL, në qershor 2018, edhe pse e ka konfirmuar pjesëmarrjen në panel të kësaj konference.

GKK mbajti vetëm dy takime në vitin 2018. Në takimin e parë, më 11 maj, GKK diskutoi rreth shënimit të IDAHOT, ku ZQM-ja ra

////////////////////

dakord të ndriçonte ndërtesën e qeverisë me flamurin e ylberit, pasuar nga një ceremoni për të cilën ftuan palë relevante të interesit për të marrë pjesë. Në ceremonipjesëmarres ishin organizatat LGBTI dhe Ambasadori i Shteteve të Bashkuara. Në takimin e dytë, më 27 shtator, grupi u mbledh për të diskutuar rreth koordinimit të aktiviteteve për Javën e Krenarisë 2018, megjithatë, anëtarët e GKK që përfaqësojnë institucionet qeveritare dhe publike nuk morën pjesë në asnjë nga aktivitetet, ngjarjet publike apo fushatat që promovojnë të drejtat LGBTI.

GKK ende nuk ka rregulla dhe procedura që ndikojnë në funksionalitetin e tyre sidomos në aspektin e llogaridhënies dhe vendimmarrjes. GKK nuk ka qenë në gjendje të monitorojë zbatimin e rekomandimeve të veta ndaj institucioneve të tjera dhe kështu ndikimi në institucionet e tjera mbetet i diskutueshëm. Gjithashtu, sa i përket Planit Kombëtar të Punës për Grupin Këshillues dhe Koordinues për të Drejtat e komunitetit LGBTI, nuk po adresohet dhe nuk po aplikohet siç duhet. Plani Kombëtar i Punës ka përfunduar në nëntor 2018, dhe nuk ka asnjë indikacion se GKK do të hartojë Planin e ardhshëm Kombëtar të

Punës. CSGD do të publikojë një raport mbi zbatimin e këtij Plani të Punës gjatë vitit 2019. Megjithatë, asnjë informacion mbi punën e GKK, as puna apo aktivitetet e ZQM-së në lidhje me të drejtat/çështjet LGBTI nuk mund të gjenden në faqen zyrtare te internetit të ZQM-së.

Përderisa faqja zyrtare e internetit të GKK përmban një numër të madh të strategjive dhe plane të punës të ndryshme dhe dokumente tjera relevante për mandatin e GKK-së, Plani Kombëtar i Punës së GKK ende mungon dhe ky dokument nuk mund të gjindet askund tjetër përpos në faqen zyrtare të internetit të CSGD¹³.

Kryetari i Komunës së Prishtinës, Z. Shpend Ahmeti, njëherit edhe kryetari i Partisë Social Demokrate të Kosovës, mori pjesë në Paradën e Krenarisë të këtij viti. Me një deklaratë në media, ai kërkoi nga të gjithë politikanët në pozitëdhë opozitë të “dalin hapur” dhe të deklarojnë qëndrimin e tyre për çështjen e të drejtave njerëzore të personave LGBTI. Për më tepër ai tha se beson që çdo qytetar i Prishtinës dhe Kosovës duhet të jetë i lirë dhe të jetojë nëpaqë.

---

13 <http://csgd-ks.org/wp-content/uploads/2017/03/Plani-i-punes-GKK-ZQM-ZKM.pdf>

Zbatimi i Ligjit për të drejtat LGBTI

Policia e Kosovës ka vazhduar të bëjë një punë të shkëlqyer edhe gjatë vitit 2018 për të siguruar mbrojtjen e personave LGBTI si dhe aktivitetet e organizuara nga organizatat LGBTI. Është e rëndësishme të përmendet se gjatë vitit 2018 ka pasur një rast ku Policia e Kosovës ka marrë masat e nevojshme ndaj pesë policëve të cilët janë pezulluar për shkak të mungesës së profesionalizmit dhe shkeljes së privatësisë ndaj dy personave LGBTI.

Asnjë rast i ri nuk është sjellë në gjykatë gjatë vitit 2018. Megjithatë, është vështirë të përcjellen rastet pasi ato të raportohen në polici. Nuk ekziston një sistem ndjekës për të dhënat lidhur me rastet e krimeve të urrejtjes kundër personave LGBTI në prokurori dhe gjykata.

Institucionet dhe mekanizmat për të drejtat e njeriut gjatë punës së tyre me të drejtat e LGBTI

Institucioni i Avokatit të Popullit të Kosovës (IAK) ka qenë më i vëmendshëm ndaj të drejtave LGBTI dhe ka pasur një bashkëpunim më të mirë me organizatat LGBTI krahasuar me vitet e kaluara. Të drejtat e LGBTI iu kushtuan vëmendje të konsider-

ueshme në raportin vjetor të IOK-së¹⁴, të botuar në mars 2018, në të cilin Avokati i Popullit shpjegon rastin e AmicusCuriae dërguar Gjykatës Themelore në Prishtinë¹⁵“veprat penale të kryera kundër anëtarëve të komunitetit LGBT pranohen nga institucionet përgjegjëse në fazën e parë dhe më tej trajtohen si vepra penale të përcaktuara me Kodin Penal, por pa ngritur çështjen se këto vepra janë drejtuar kundër anëtarëve të komunitetit LGBTI, të motivuar dhe të kryer në bazë të urrejtjes kundër orientimit seksual dhe identitetit gjinor, Avokati i Popullit konsideron se dispozitat për ndalimin e diskriminimit për çdo arsye, veçanërisht në bazë të orientimit seksual, duhet të jenë reciprok me nenin 74 të Kodit Penal, i cili përcakton ashpërsinë, më saktësisht në paragrafin 2, pika 2.12”.

Për më tepër, gjatë vitit 2018, një njeri transgjinor u përpoq të ndryshonte emrin dhe shenjën e gjinisë në dokumentet e tij të identifikimit në Zyrën e Statusit Civil në Gjakovë, një kërkesë e cila ishte refuzuar me rekomandimin e ARC-së. Ai e apeloj vendimin drejtpërsëdrejti në Agjenci, por apeli i Morinës u refuzua dhe u cilësua si “pa bazë”, megjithatë, pas kësaj, rasti u dërgua në Gjykatën Kushtetuese, ku IAP u përfshijë në rast si një amicuscuriae (mik i gjykatës), duke ndihmuar gjykatën kushtetuese në ofrimin e informacionit dhe ekspertizës¹⁶.

14 <https://oik-rks.org/2018/04/17/raporti-vjetor-2017/>

15 Opinion Juridiki Avokatit të Popullit lidhur me çështjen e homofobisë dhe transfobisë, idorezuar në Gjykatën Themelore në Prishtinë me 2 Maj 2017.

16 <https://kosovotwopointzero.com/transgender-case-taken-to-kosovos-highest-legal-institution/>

Raportimi i çështjeve LGBTI nëMedia

Media ka ndryshuar në mënyrë drastike qasjen në lidhje me trajtimin objektiv dhe të drejtë të personave LGBTI përsa u përket artikujve që janë duke u botuar ose transmetuar, dhe janë dukshëm më të respektueshme sesa ato dikur. Sidoqoftë, ndihma për qëndrimet publike mbetet e ulët sidomos në platformat e mediave sociale ku ka një përhapje të gjerë të gjuhës së urrejtjes dhe përmbajtjes së pakontrollueshme në pjesën e komenteve.

Personat LGBTI ende janë të nën-përfaqësuar në media kosovare, veçanërisht kur flitet për tregimet dhe identitetet e tyre. Në vitin e kaluar vërehet se gazetarët janë përmirësuar ndjeshëm në raportimet që kanë të bëjnë me personat LGBTI, megjithatë, ka ende shumë keqkuptime nga ana e tyre kur bëhet fjalë për përdorimin e përemrave të përshtatshëm për personat trans, identitetet e tyre janë të nën-përfaqësuar dhe kur ato përfaqësohen janë

të pasakta, stereotipike dhe madje të dëmshme për shkak se nuk ka një kuptim të qartë nga ana e tyre në lidhje me Identitetin Gjinor, Orientimin Seksual, Shprehjen Gjinore, ndërkohë që mbetet një stigmë e përhapur dhe diskriminim ndaj personave LGBTI.

Është e pamohueshme që ka nevojë për organizimin e punëtoriveme fokus në zhvillimin e strategjive efektive, të ndjeshme dhe gjithëpërfshirëse të komunikimit për gazetarët dhe profesionistët e medias që merren me çështje të tilla dhe për të përdorur mediat si një mjet për ndryshimin e qëndrimeve publike në avancimin e të drejtave LGBTI në Kosovë

Sipas një monitorimi të mediave të bërë nga CSGD-janë periudhën janar - nëntor 2018, ka pasur 359 raporte për çështjet LGBTI në të gjitha mediat në internet, pothuajse të gjitha të cilat ishin pozitive ose neutrale me shumë pak që ishin negative. Në aspektin e mediave online, IndexOnline kishte qasjen më pozitive, pasuar nga “Bota Sot” dhe “Insajderi”.

Kontributi i organizatave LGBTI

Organizatat LGBTI vazhdojnë të punojnë në promovimin dhe mbrojtjen e të drejtave LGBTI në Kosovë. Në fushën e avokimit CSGD është angazhuar në plotësim ndryshimin e KPRK-së dhe atë të njohjes ligjore të gjinisë, ndërsa puna e Qendrës për Barazi dhe Liri (CEL), nga ana tjetër, përfshiu avokimin nëpërmjet ngritjes së vetëdijes. Megjithëse ka pasur vetëm një rast që është dërguar në gjykatë, kapacitetet lidhur me krimet e urrejtjes kundër personave LGBTI ende duhet të rriten në mesin e gjyqtarëve. CEL organizoi një trajnim me gjyqtarë më 8 maj 2018 në Prishtinë, ku morën pjesë shtatë gjyqtarë të gjykatave themelore nga komunat e ndryshme të Kosovës. Trajnimi u fokusua në instrumentet ndërkombëtare për mbrojtjen e të drejtave të njeriut, hapat praktikë, rastet praktike, rolin e gjyqtarëve në mbrojtjen e të drejtave të personave LGBT.

Në anën tjetër, fuqizimi i lëvizjes LGBTI u arrit nëpërmjet aktiviteteve të ndërtimit të komunitetit. CSGD dhe CEL janë përqendruar në rritjen e kapaciteteve të personave LGBTI për t'u organizuar si aktivistë për të avokuar në përmirësimin e të drejtave dhe mirëqenies së personave LGBTI, për të ndërtuar aktivizimin social në mesin e personave LGBTI, për t'i inkurajuar ata të vënë në pyetje normat shoqërore dhe gjithashtu t'i mbështesë

atanëndonjë vështirësi apo shqetësim që mund të kenë. Kjo bëhet përmes një sërë trajnimesh, punëtorish, diskutimeve grupore, aktiviteteve sociale dhe programeve të rrjetëzimit. Këtë vit CSGD filloi një program i cili është përqendruar në fuqizimin e personave të rinj LGBTI si liderë dhe aktivistë të ardhshëm. Ky program synon të ndërtojë kapacitete të personave dhe liderëve të rinj LGBTI për planifikimin, zbatimin dhe vlerësimin e programeve të punës zhvillimore me njerëz LGBTI në komunitetet e tyre.

Me qëllim të rritjes së rrethit të rrjetëzimit të personave LGBTI dhe fuqizimit të tyre si aktivistë socialë, shumë persona morën pjesë në paradat e krenarisë në rajon. Për më tepër, gjatë procesit të organizimit të "Ditës Ndërkombëtare Kundër Homofobisë dhe Transfobisë- IDAHOT" dhe "Paradën e Krenarisë", CSGD angazhoi shumë persona LGBTI si vullnetarë, ku ata ishin pjesë aktive e procesit të organizimit.

Gjithashtu, me shtrirjen e gjuhës së urrejtjes, e cila shpesh shndërrohet në krime të urrejtjes dhe njohuritë e kufizuara të personave LGBTI për sa i përket disponueshmërisë së mbrojtjes dhe procedurave të duhura ligjore, CSGD ka organizuar një fushatë informuese e cila ka dhënë informacion se ku mund të raportohen rastet e krimit të urrejtjes, hapat që duhet ndjekur dhe shërbimet e ndihmës ligjore falas të ofruara nga organizatat LGBTI në Kosovë. Sigurimi i ndihmës juridike nga CSGD ishte

në dispozicion të viktimave LGBTI pavarësisht nga natyra e shkeljeve.

Pas Paradës së Krenarisë së vitit të kaluar, dhe tri marsheve para kësaj, organizatat LGBTI mbajtën për të dytën herë Javën e Krenarisë në Prishtinë. Qindra njerëz (më shumë se 600) që mbështesin kauzën e të drejtave të LGBTI marshuan nëpër bulevardin dhe sheshin kryesor të Prishtinës, për të protestuar kundër homofobisë dhe transfobisë në vend dhe për të festuar diversitetin e personave LGBTI. Duke qenë parada e vetme e krenarisë në Ballkan pa barrikada, marshimi përfundoi pa incidente. Mes shumë zyrtarëve institucional vendas që morën pjesë në paradën e Krenarisë, pati edhe një shfaqje të madhe të mbështetjes nga bashkësia ndërkombëtare, kryesisht nga përfaqësuesit e Ambasadave dhe nga institucionet dhe organizatat ndërkombëtare. Për më tepër, Ambasada e Mbretërisë së Holandës solli në Kosovë Ambasadorin e Paradës nga Amsterdami, z. Hans Verhoeven. Z. Verhoeven zhvilloi disa aktivitete për të mbështetur Javën e Krenarisë, megjithatë disa nga ato aktivitete dhe postime në profilin e Facebook-ut të Z. Verhoeven u panë në mënyrë të keqe nga ana e publikut, gjë që dëmtoi pak imazhin e Javës së Krenarisë¹⁷.

Megjithatë, duhet të pranohet mbështetja masive e organizatave LGBTI nga Shqipëria, Serbia, Maqedonia, Mali i Zi dhe Bosnja.

Meqenëse një prej objektivave kryesore të organizatës është të fuqizojë personat LGBTI dhe të rrisë mirëqenien e tyre, CSGD vazhdon të ofrojë mbështetje psikologjike për personat LGBTI të cilët kanë hasur vështirësi dhe po luftojnë me çështjet e shëndetit mendor. CSGD zakonisht promovon shërbimet psiko-sociale në qendrën “Drop-In” ku mbahen shumë diskutime lidhur me çështjet e shëndetit mendor. Përveç kësaj, për të arritur tek personat e tjerë LGBTI që nuk frekuentojnë qendrën, shërbimet gjithashtu promovohen edhe në komunitetet lokale ku punëtorët në terren veprojnë dhe shpërndajnë materiale shëndetësore që lidhen me seksin e sigurt.

Sipas të dhënave të grumbulluara nga psikologët të cilët janë angazhuar nga CSGD për seanca psikologjike për personat LGBTI, klientët që kanë mbajtur seanca psikologjike, psikoterapi, gjatë periudhës janar-nëntor kanë paraqitur çrregullime ankthi, çrregullime të përshtatjes, çrregullime të stresit akut dhe çrregullime të gjendjes shpirtërore, depresion.

---

17 Minutat e takimit të organizuar nga CSGD dhe CEL – Vlerësimi I Javës së Krenarisë, 5 nëntor 2018

Sulmet ndaj aktivisteve LGBTI

Gjatë vitit 2018 nuk ka pasur ndonjë rast të dhunës ndaj aktivistëve të LGBTI. Ka vetëm

raste të ngacmimeve dhe kërcënimeve pas aktiviteteve të bëra publike të kryera nga organizata. Rastet e tilla janë raportuar në polici.

Raportimi i rasteve para institucioneve përkatëse

Personat LGBTI vazhdojnë të kenë frikë ose mosbesim tek institucionet e sundimit të ligjit në Kosovë¹⁸. Megjithatë, gjatë vitit 2018 ka më shumë raste që janë raportuar në polici sesa në organizata. Organizatat LGBTI vazhdojnë të ofrojnë ndihmë juridike falas personave LGBTI dhe në vazhdimësi tentojnë të këshillojnë personat LGBTI të raportojnë rastet e tyre në polici, gjë që

automatikisht do rrisë besimin në institucione.

Sipas policisë, katër raste janë raportuar gjatë vitit 2018. Dy nga këto raste janë raportuar në Drenas/Gllogoc, dhe dy të tjera në Prishtinë. Është më rëndësi të thuhet se incidenti që ka ndodhur me pesë zyrtarët e policisë të cilën më pastaj janë suspenduar nga puna për mungesë profesionalizmi është në vazhdim e sipër, dhe Inspektorati i Policisë së Kosovës (IPK) po merret me rastin¹⁹.

---

18 Instituti Demokratik Kombëtar, Sondazhi Opinioni për LGBTI në Ballkanin Perëndimor, Qershor/Korrik 2015, (2015), https://www.ndi.org/LGBTI_Balkans_poll

19 Salih Dragidella, "RE: Lidhur me rastet e raportuara" [RE: Regarding the reported cases], Email to CSGD, 19 December 2018.

Rekomandimet

1. Ministria për Punë të Brendshme dhe Agjencioni për Regjistrim Civil duhet të rishikojnë legjislacionin primar dhe sekondar në mënyrë që t'iu bëhet e mundur personave transgjinorndrimi i shënimit të seksit në dokumente identifikimi;
2. Ligji për Familjen duhet të rishikohet në kuadër të pakos së Kodit Civil dhe të parasheh martesën dy personave apo bashkëshortëve të gjinisë neutrale;
3. IAK-u duhet të jetë me zëshëm dhe mëvizibil në promovimin e të drejtave dhe lirive themelore të personave LGBTI.
4. IAK-u duhet të angazhohet në grupin punues për Pakon e Familjes në Kodin Civil të promovojë konceptet neutrale të gjinisë për martesën dhe partneritetin;
5. ZQM-ja duhet të mbikëqyr në mënyrë efektive ministritë e linjës për progresin e zbatimit të rekomandimeve të GKK-së, dhe kurdo që është nevoja të ndër marrë veprime konkrete për të siguruar zbatimin e të gjitha rekomandimeve;
6. GKK-ja duhet të angazhohet më shumë në promovimin e të drejtave LGBTI, të hartojë rregulla dhe procedura të tija, dhe të inicojë hartimin e planit të ardhshëm të punës;
7. Duhet të ketë një mekanizëm përcjellës për gjuhën dhe krimet e urrejtjes bazuar në orientimin seksual dhe identitetin gjinor pas rishikimit të KPRK-së;
8. OShC-të të marrin një rol me proaktivë në monitorimin dhe kërkimin e përgjegjësisë nga institucionet për të zbatuar ligjet, aktet nënligjore, strategjitë ekzistuese dhe planet e punës që lidhen me çështjet dhe të drejtat LGBTI.
9. Donatorë të caktuar duhet të jenë më të kujdesshëm në dhënien e granteve për projekte të organizatave LGBTI. Ata duhet të konsultohen me organizatat e LGBTI për aktivitetet që janë më relevante për lëvizjen LGBTI në Kosovë dhe të mos të imponojnë idetë e tyre për aktivitete që mund të mos jenë relevante. Qasja e tillë po krijon një lloj përshtypje që organizatat LGBTI janë projekte të orientuara nga donatorët;
10. Donatorë të caktuar duhet të inkurajojnë organizimin e takimeve koordinuese të donatorëve për çështjet e LGBTI;
11. Donatorë të caktuar duhet të gjejnë modalitete për të mbështetur strategjitë e organizatave të LGBTI në vend që të japin projekte të afat të shkurtër;
12. Donatorë të caktuar duhet të jenë të kujdesshëm kur përkrahin organizatat LGBTI dhe aktivitetet e tyre me angazhimin e ekspertëve dhe asistencës teknike. Ndonjëherë, disa nga këta ekspertë po shkaktojnë mëshunë dëm në lëvizje sesa në përkrahjen dhe avancimin e saj.

LGBTI osobe i njihova prava na Kosovu

Godišnji izveštaj 2018

Izdavač:

Centar za razvoj društvenih grupa – CSGD
CEL - Center for Equality and Liberty

Dizajn & štampa:

ASHA Graphics

Kopije:

300

Odricanje

Ova publikacija je urađena uz pomoć Kancelarije Evropske unije na Kosovu. Sadržaj publikacije je isključiva odgovornost autora CSGD & CEL i ni u kom slučaju ne odražava zvanične stavove Evropske unije.

Autorska prava

© CSGD & CEL, decembar 2018. Sva prava rezervisana. Nijedan deo ove publikacije ne može biti reprodukovan, sačuvan u sistemu za pronalaženje ili prenet u bilo kom obliku ili uz pomoć bilo kakvih sredstava, elektronski, mehanički, fotokopiranjem, snimanjem ili drugačije, bez prethodnog odobrenja CSGD & CEL.

Sadržaj

Skraćenice	22
Izvršni rezime	23
Uvod	24
Zakonodavstvo	25
Institucionalna odgovornost prema LGBTI pravima	27
Sprovođenje zakona o LGBTI pravima	29
Institucije ljudskih prava i mehanizmi koji se tiču LGBTI prava	29
Medijsko izveštavanje o LGBTI pitanjima	30
Doprinos LGBTI organizacija	31
Napadi na LGBTI aktiviste	33
Prijavljeni slučajevi pred relevantnim institucijama	33
Preporuke	34

Skraćenice

ACR	Agencija za civilnu registraciju
CEL	Centar za jednakost i slobodu
CSGD	Centar za razvoj društvenih grupa
ERAC	Koalicija Jednaka prava za sve
IDAHOT	Međunarodni dan borbe protiv homofobije i transfobije
KDU	Kancelarija za Dobro upravljanje (Kancelarija za Dobro upravljanje, ljudska prava, jednake mogućnosti i borbu protiv diskriminacije)
KOK	Kancelarija Ombudsmana na Kosovu
KZRK	Krivični zakonik Republike Kosova
LGBTI	Lezbejke, homoseksualci, biseksualne, transrodne i interseksualne osobe
MUP	Ministarstvo unutrašnjih poslova
OCD	Organizacije civilnog društva
PIK	Policijski inspektorat Kosova
SKG	Savetodavna i Koordinaciona Grupa za LGBTI prava

Izvršni rezime

Iako je bilo pozitivnih promena u poslednjih nekoliko godina na unapređenju LGBTI prava, i uprkos naprednoj pravnoj zaštiti sa uslovom i nekoliko zakona, LGBTI pokret se i dalje suočava sa brojnim barijerama kada je u pitanju socijalno prihvatanje i tolerancija. Iako su institucije prvi akteri kako bi osigurali nepristrasan tretman prema građanima Kosova, oni su ti koji sprovode zakone u skladu sa svojim ličnim uverenjima više nego što zakoni garantuju. S vremena na vreme, čini se da je izmena ovih zakona krpelj u kutiji “obezbeđivanja zaštite ljudskih prava”, jer je to uslov za evropske integracije, a ne realnost inkluzije.

Shodno tome, ova tačka gledišta daje percepciju javnosti da su LGBTI lica i problemi uvezeni od strane internacionalaca umesto realnosti borbi LGBTI lica na Kosovu.¹ Kao rezultat toga, LGBTI lica su prisiljena da žive dvostrukim životom, žive u strahu da postanu predmet diskriminacije i nasilja.

Ovaj izveštaj će ilustrovati realnost LGBTI lica u svim aspektima njihovih prava. On pruža jasan pregled preduzetih mera od strane nadležnih aktera na obezbeđivanju zaštite i sprovođenju zakona, ali i unapređenju relevantnih zakona koji će osigurati ravnopravnost LGBTI lica sa društvom uopšte. Izveštaj počinje uvodom o analizi situacije prava LGBTI lica na Kosovu,

praćene kratkom pravnom analizom. Ovo će oslikati praćenje pozitivnih promena i izmenu Krivičnog zakona Kosova, takođe i pravni proces priznavanja pola. Dalje, izveštaj ispituje napor i posvećenost relevantnih institucija da ispune odgovornost svog mandata prema LGBTI licima.

Osim toga, ovaj izveštaj će ilustrovati ulogu medija, naglašavajući pozitivne promene koje su se dogodile u poslednjih nekoliko godina, rasprostranjeni govor prepun mržnje i nekontrolisani sadržaja u komentarima, kao i ulogu medija u podizanju svesti. On daje pregled aktivnosti preduzetih od strane LGBTI organizacija kako bi se zadovoljile utvrđene potrebe, kao i primere pritisaka i pretnji sa kojima se suočavaju aktivisti LGBTI prava. Konačno, u izveštaju se nalaze prijavljeni slučajevi nasilja nad LGBTI licima i završava se sa spiskom preporuka za institucije.

---

1 Nacionalni demokratski institut, LGBTI anketa javnog mnjenja u zemljama Zapadnog Balkana, jun/jul 2015, (2015), https://www.ndi.org/LGBTI_Balkans_poll

---

Uvod

Unapređenje lezbejskih, gej, biseksualnih, transrodnih i interseksualnih (LGBTI) prava ostaje izazov za sve aktere koji su uključeni u LGBTI pitanja i još uvek je dug put dok se ne uspostavi jednakost. Kosovsko društvo ima korene u patrijarhatu sa veoma snažnim uticajem u svakodnevnom životu, dakle, što ga čini veoma teškim za bilo šta osim za tradicionalne norme koje će biti predstavljene javnosti. Kao takvo, otežava čak i institucijama da obezbedi sprovođenje zakona koji su na snazi. Međutim, u poslednjih nekoliko godina, LGBTI pokret je učinio neke pozitivne promene u životima LGBTI lica.

Tokom 2018 godine, LGBTI aktivisti su bili više vidljiviji u medijima, podižući LGBTI pitanja na više vidljiviji i široko rasprostranjeniji način. Ovo je, međutim, bilo preknuto od strane društva, a aktivisti su bili izloženi pretnjama i govoru mržnje. Mediji, tokom ove godine, imali su neke pozitivne promene, gde su televizije i ostali mediji pozivali LGBTI aktiviste da budu deo njihovih emisija kako bi se prikazale i promovisale vidljive aktivnosti kao i da dodatno podignu svest u opštoj javnosti.

Iako Kancelarija za Dobro upravljanje u okviru Kancelarije premijera (KDU) ima mandat da promovise LGBTI prava, tokom Međunarodnog dana borbe protiv homofobije i transfobije, 17 maja 2018 godine, se složila da se osvetli zgrada Vlade sa zastavom duginih boja, međutim, KDU je jedino angažovala kompaniju da to uradi, ali nije učestvovala u ceremoniji, iako je to bila zvanična aktivnost koja je predložena i organizovana od strane same KDU. Dalje, tokom Nedelje ponosa, direktor KDU-a i jedan predstavnik KDU-a, pozvani su u dva panela na konferenciji "Unapređenje LGBTI prava: Šta je pošlo naopako i šta možemo drugačije uraditi", u kojoj su potvrdili svoje učešće, međutim, samo jedan od predstavnika je učestvovao u panelu, dok je direktor KDU-a ignorisao učešće u potpunosti, bez prethodne najave. Ovo pokazuje nedostatak posvećenosti kada je u pitanju javni govor o LGBTI pitanjima od strane institucija Kosova.

Ovaj izveštaj pruža sveobuhvatan pregled 2018 godine, jer razmatra zakonski i institucionalni razvoj za LGBTI prava kao i sažetak preduzetih mera od strane organizacija civilnog društva. U izveštaju se zaključuje kratkim opisom o zločinu mržnje, govoru mržnje i pretnjama prijavljenim od strane LGBTI lica tokom izveštajne godine.

Zakonodavstvo

Kosovski pravni okvir pruža napredne garancije za ljudska prava usklađena sa međunarodnim standardima. Ustav je zasnovan na principima jednakosti i nediskriminaciji² koji eksplicitno zabranjuje diskriminaciju na nizu osnova, uključujući rod i seksualnu orijentaciju³. Ovi principi su dalje utvrđeni Zakonom o zaštiti od diskriminacije⁴ i rodnoj ravnopravnosti⁵. Teoretski, ustav dozvoljava mnoge međunarodne sporazume i oruđa⁶ o ljudskim pravima koji su primenjeni na pravni sistem Kosova, te omogućuje tumačenje ljudskih prava i fundamentalnih sloboda u skladu sa odlukama Evropskog suda za ljudska prava⁷.

U suprotnosti sa principom ravnopravnosti definisanim ustavom⁸, LGBTI zajednici je zabranjeno da stupi u zakoniti brak. To je zato što sadašnji Porodični zakon ograničava čin veridbe i braka samo na osobe suprotnih polova⁹. Međutim, u decembru 2018 godine, član osoblja Centra za razvoj društvenih grupa (CSGD) je učestvovao u jednoj radionici radne grupe koja izrađuje Građanski zakon, u kojem će Porodični za-

kon biti uključen. Tokom rasprava ništa nije bilo spomenuto vezano za brak, međutim, početkom 2019 godine, CSGD će inicirati sastanke sa relevantnim institucijama u pokušaju da promeni ograničenje koje je u okviru zakona.

Zakonu o građanskom statusu¹⁰ nedostaju podzakonske odredbe za proces promene pola koji obuhvata izmenu podataka o javnim registrima i dokumentima¹¹. Polazeći od 2017 godine i nastavljajući u 2018 godini, CSGD je održao nekoliko sastanaka sa predstavnicima Agencije za civilnu registraciju (ACR) i Ministarstvom unutrašnjih poslova (MUP), tražeći izmenu Zakona o građanskom statusu i izradu administrativnog uputstva za omogućavanje promene rodnog obeležavanja u identifikacionim dokumentima, redefinisanjem zakonskog priznavanja polova. Na početku 2018 godine, zakon je poslat na izmenu i ACR je zatražila pomoć od CSGD-a da organizuju radionice kako bi izradili administrativno uputstvo za omogućavanje promene pola u identifikacionim dokumentima, određujući pravno priznanje ravnopravnosti. U poslednjih pet meseci, ACR i MUP se nisu sastali

---

2 Ustav Republike Kosovo, 2008. godine, c. I, član 7 (1).

3 *Ibid*, c. II, član 24 (2).

4 Zakon br. 05/Z-021.

5 Zakon br. 05/Z-020.

6 Ustav Republike Kosovo, 2008. godine, c. II, član 22.

7 *Ibid*, c. II, član 53.

8 *Ibid*, c. II, član 24, član 37.

9 Zakon br.2004/32 Porodični zakon Kosova, 2006. godine, deo II, c. I, član 9, član 14.

10 Zakon br.04/Z -003.

11 Centar za razvoj društvenih grupa i Centar za jednakost i slobodu, Izveštaj: *Socijalna zaštita i pristup zdravstvenoj nezi za transrodne osobe na Kosovu* (Priština, Kosovo, decembar 2016).

sa predstavnicima CSGD-a sa opravdanjem da su čekali osnivanje radne grupe¹² koja će izmeniti zakon i nacrt podzakonskog akta koji bi regulisao promenu pola/roda u službenim dokumentima.

Novi Krivični Zakonik Republike Kosovo (KZRK) usvajano je od Skupštine Kosova, I određen od Predsednika u decembru 2018. Ovaj Krivični zakonik stupiće na snagu 15. aprila 2019. Naknadno, zločin iz mržnje uveden je u član 70 (Opšta pravila o ublažavanju ili povećanju kazne). Osnove seksualne orijentacije i rodnog identiteta

uključeni su u član 141 (Izazivanje razdora i netrpeljivosti), član 173 (teško ubistvo), član 184 (napad), član 185 (laka telesna povreda), član 186 (teška telesna povreda), član 190 (Kršenje statusa ravnopravnosti državljana i stanovnika Republike Kosova) i član 321 (Uništenje ili oštećenje imovine). Iako postoji potreba za stalnim zagovaranjem o izmenama i dopunama zakona za postizanje jednakosti za LGBTI lica, zakonodavstvo na Kosovu je veoma napredno kada je u pitanju obezbeđivanje zaštite od diskriminacije. Međutim, primena tih zakona ostaje na niskom nivou ili nepostojeća.

---

12 ErdonArifaj, "RE: Kerkese" [RE: Zahtev], Imejlupučen CSGD, 30jula 2018godine.

Institucionalna odgovornost prema LGBT pravima

U skladu sa ustavnim obavezama o promociji jednakosti i ljudskih prava, predsednik Kosova, gospodin Hašim Tači se pridružio prvoj Paradi ponosa na Kosovu, održanoj 10 oktobra 2017 godine. Takođe je učestvovao u maršu 2016 godine, radi obeležavanja Međunarodnog dana protiv homofobije i transfobije (IDAHOT). Međutim, na ovogodišnjoj Paradi ponosa, predsednik Kosova nije mogao da se pridruži, jer je bio van zemlje u zvaničnoj poseti Jermeniji. Bez obzira na njegovo odsustvo, gospodin Tači je čestitao paradu putem njegove društvene mreže "Twitter", gde je napisao: "Najlepše želje iz #Jerevana, za ljude koji slave ljubav i ljudska prava u #Prištini danas #PrištinaPrajd. Prošle godine sam prisustvovao događaju koji naglašava jednakost za sve u našoj republici zajedno sa @UlrikeLunacek&@USAmbKosovoDelavie. #LGBTQ#uimeslobode". "Tvitovi" predsednika su imali pozitivan uticaj od uže do šire populacije, ali ne toliko značajni kao kada je fizički učestvovao u prvoj Paradi ponosa 2017 godine. Javno zagovaranje LGBTI prava od strane visokih institucionalnih i političkih predstavnika je neophodno u borbi za jednakost i unapređenje ljudskih prava, tako da učešće predsednika i drugih lidera u paradi pokazuje pozitivnu posvećenost u tom pogledu.

Iako je u poslednjih nekoliko godina Skupština Kosova obećala da promoviše i

obezbedi sprovođenje postojećih zakona, tokom 2018 godine, Skupština nije pokrenula nikakve sastanke ili aktivnosti u vezi LGBTI prava.

Vlada Kosova je nastavila da se bavi pitanjima LGBTI prava kroz svoj glavni postojeći mehanizam – naime Savetodavna i Koordinaciona Grupa za LGBTI prava (SKG) radeći u okviru mandata KDU.

Iako je u prethodnoj godini, na nedelji Ponosa oktobra 2017 godine, SKG uspela da organizuje prijem, pri čemu je premijer Kosova Ramuš Haradinaj potvrdio posvećenost Vlade Kosova za unapređenje i zaštitu LGBTI prava, u 2018-oj nedelji Ponosa, SKG ne samo da nije uspela ništa da organizuje povodom obeležavanja ovogodišnje nedelje Ponosa, već i nakon potvrđivanja svog učešća u dve panel diskusije organizirane od LGBTI organizacije, nisu se pojavili ni u jednoj od njih, bez prethodne najave. Takođe, direktor KDU nije se pojavio na konferenciji koju je organizovao CEL u junu 2018. godine, iako je potvrdio svoje učešće u panelu ove konferencije.

SKG je održala samo dva sastanka u 2018 godini. Na prvom, 11 maja, SKG je razgovarala o obeležavanju IDAHOT, gde je KDU pristala da osvetli zgradu vlade sa zastavom duginih boja, zatim na ceremoniji, gde su pozvani relevantni akteri da učestvuju. Svečanosti su prisustvovala LGBTI organizacije i ambasador SAD-a. Na drugom sastanku, 27 septembra, grupa se okupila da razgovara o koordinaciji aktivnosti za

---

nedelju Ponosa 2018 godine, međutim, članovi SKG koji predstavljaju vladine i javne institucije nisu učestvovali ni u jednoj od aktivnosti, javnim događajima ili kampanjama koje promovišu LGBTI prava.

SKG i dalje nedostaju pravila i procedure koje utiču na njihovu funkcionalnost, posebno u pogledu odgovornosti i donošenja odluka. SKG nije bila u mogućnosti da prati sprovođenje svojih preporuka drugim institucijama i na taj način uticaj na druge institucije ostaje upitan. Isto tako, koliko god je Nacionalni plan rada za savetodavnu i koordinacionu grupu za prava LGBTI zajednice zabrinut, ne uspeva da se reši i pravilno ispuni. Nacionalni plan rada je završen u novembru 2018 godine, i nema naznaka da će SKG izraditi sledeći Nacionalni akcioni plan. CSGD će objaviti izveštaj o sprovođenju ovog Akcionog plana tokom 2019 godine. Čak i tako, nikakve informacije o radu SKG-a niti o radu ili ak-

tivnostima KDU-a vezane za prava/pitanja LGBTI-a ne mogu se naći na veb stranici KDU-a.

Dok veb stranica KDU-a sadrži niz različitih strategija, akcionih planova i drugih dokumenata relevantnih za mandat KDU-a, Nacionalni akcioni plan SKG-a i dalje je odsutan i ovaj dokument se ne može naći na nijednom drugom mestu, osim na veb stranici CSGD-a¹³.

Gradonačelnik Prištine, g-din Špend Ahmeti, koji je ujedno i šef Socijaldemokratske partije Kosova, učestvovao je u ovogodišnjoj Paradi ponosa. U izjavi medijima, on je zatražio od svih političara na položaju i onih u opoziciji, da "izađu" i objave svoj stav o pitanju ljudskih prava LGBTI osoba. Dalje, on je rekao da veruje da svaki građanin Prištine i Kosova treba da bude slobodan da živi svoj život u miru.

---

13 <http://csgd-ks.org/wp-content/uploads/2017/03/Plani-i-punes-GKK-ZQM-ZKM.pdf>

Provođenje zakona za LGBT prava

Kosovska policija je nastavila da radi sjajan posao, čak i tokom 2018 godine, na obezbeđivanju zaštite LGBTI lica, kao i aktivnostima koje su LGBTI organizacije organizovale. Važno je napomenuti da se tokom 2018 godine dogodio jedan slučaj, gde je Policija Kosova preduzela potrebne mere protiv pet policajaca, koji su suspendovani zbog nedostatka profesionalizma i kršenja privatnosti prema dvojici LGBTI lica.

Nema novih slučajeva pred sudom tokom 2018 godine. Međutim, teško je pratiti slučajeve nakon što se oni prijave policiji. Ne postoji sistem za praćenje podataka koji se odnosi na slučajeve zločina iz mržnje protiv LGBTI lica u tužilaštvu i sudovima.

Institucije i mehanizmi za ljudska prava koji se bave LGBTI pravima

Kancelarija Ombudsmana na Kosovu (KOK) je više pažnje posvetila pravima LGBTI osoba i težila je da ima veću saradnju sa LGBTI organizacijama u odnosu na prethodnu godinu. LGBTI prava su dobila značajnu pažnju u godišnjem izveštaju¹⁴ KOK-a za 2017 godinu, objavljenom u martu 2017 godine, u kojem Ombudsman objašnjava

slučaj *Amicus Curiae* dostavljen Osnovnom sudu u Prištini¹⁵ “*Krivična dela počinjena protiv pripadnika LGBTI zajednice su primljena od nadležnih institucija u prvoj fazi i dalje se tretiraju kao krivična dela definisana Krivičnim zakonom, ali bez pokretanja pitanja da su ta krivična dela usmerena protiv pripadnika LGBTI zajednice, motivisana i izvršena na osnovu mržnje protiv seksualne orijentacije i rodnog identiteta, dakle, Ombudsman smatra da odredbe o zabrani diskriminacije po bilo kom osnovu, a naročito po osnovu seksualne orijentacije, moraju biti recipročna članu 74. Krivičnog zakona, koji definiše ozbiljnost, tačnije u stavu 2. tačka 2.12.*”

Dalje, tokom 2018 godine, transrodni muškarac je pokušao da promeni i ime i pol marker u svom identifikacionom dokumentu u matičnoj službi u Đakovici/Gjakova, zahtev koji je odbijen na preporuku ACR. On je apelovao na odluku direktno agenciji, ali je žalba Morine odbijena i opisana kao “bez osnova”, međutim, nakon toga, predmet je poslat Ustavnom sudu, gde će se KOK uključiti u slučaj kao *amicus curiae* (prijatelj suda), pomagati Ustavni sud nudeći informacije i stručnost¹⁶.

14 <https://oik-rks.org/2018/04/17/raporti-vjetor-2017/>

15 Pravno mišljenje Ombudsmana u vezi sa pitanjem homofobije i transfobije dostavljeno Osnovnom sudu u Prištini, 2 maja 2017 godine.

16 <https://kosovotwopointzero.com/transgender-case-taken-to-kosovos-highest-legal-institution/>

Izveštavanje medija o LGBTI pitanjima

Mediji su drastično promenili pristup u pogledu objektivnog i fer tretmana LGBTI lica prema broju objavljenih ili emitovanih članaka, i imaju primećeno više poštovanja nego što su imali. Međutim, pomažući stavove javnosti i dalje su na niskom nivou, posebno na medijskim platformama društvenih mreža, gde postoji raširen govor prepun mržnje i nekontrolisani sadržaj u odeljku komentara.

LGBTI lica su još uvek nedovoljno zastupljena u kosovskim medijima, posebno njihove priče i identiteti. U poslednjih godinu dana, primećeno je da su novinari značajno poboljšali izveštavanja u vezi sa LGBTI licima, međutim, još uvek postoji mnogo nesporazuma od strane njih kada je u pitanju upotreba odgovarajućih zamenica za trans osobe, njihovi identiteti su nedovoljno zastupljeni i kada su predstavljeni

oni su netačni, stereotipni pa čak i štetni, jer ne postoji jasno razumevanje sa njihove strane u vezi sa rodnim identitetom, seksualnom orijentacijom, rodnim izražavanjem, a rezultat raširene stigme i diskriminacije prema LGBTI licima ostaje.

Postoji neosporna potreba radionica koje treba da se fokusiraju na razvoj efikasnih, osetljivih i inkluzivnih strategija komunikacije za novinare i medijske profesionalce, koji se bave takvim pitanjima i da koriste medije kao sredstvo za promenu stavova javnosti u unapređenju LGBTI prava na Kosovu.

Prema monitoringu medija u CSGD-u, u periodu od januara do novembra 2018 godine, bilo je 359 izveštaja o LGBTI problemima u svim onlajn medijima, od kojih su skoro svi bili pozitivni ili neutralni sa vrlo malo negativnih. Što se tiče onlajn medija, "Indeks Online" ima najpozitivniji pristup, a zatim "Bota Sot" i "Insajderi".

Doprinos LGBTI organizacija

LGBTI organizacije su nastavile da rade na promociji i zaštiti LGBTI prava na Kosovu. U oblasti zagovaranja, CSGD je angažovan na KZRK amandmanu i to na zakonskom priznavanju roda, dok je rad Centra za jednakost i slobodu (CEL), s druge strane, učestvovao u zastupanju putem podizanja svesti. Iako je bio samo jedan slučaj koji je poslat na sud, kapaciteti u vezi zločina iz mržnje protiv LGBTI lica još treba da se poveća među sudijama. CEL je organizovao jedan trening sa sudijama, 8 maja 2018 godine, u Prištini, gde je učestvovalo sedam sudija Osnovnih sudova iz različitih opština na Kosovu. Obuka je bila fokusirana na međunarodne instrumente za zaštitu ljudskih prava, praktične korake, praktične slučajeve, ulogu sudija u zaštiti prava LGBTI lica.

Osnaživanje na drugoj strani LGBTI pokreta je postignuto kroz *izgradnju aktivnosti zajednice*. CSGD i CEL su fokusirani na povećanje kapaciteta LGBTI lica za organizovanje njih samih kao aktivista za zastupanje u unapređenju prava i dobrobit LGBTI lica, da izgrade socijalni aktivizam kod LGBTI lica, da ih podstaknu da unaprede društvene norme i da ih podrže sa svim teškoćama i brigama koje oni mogu imati. To se radi putem različitih obuka, radionica, grupne diskusije, društvene aktivnosti i umrežavanja programa. Ove godine, CSGD je započeo program koji je fokusiran na osnaživanje mladih LGBTI lica kao budućih lidera i

aktivista. Ovaj program ima za cilj izgradnju kapaciteta mladih LGBTI lica i lidera za planiranje, implementaciju i evaluaciju razvojnih programa rada sa LGBTI licima u svojim zajednicama.

U cilju povećanja umrežavanja LGBTI lica i njihovog osnaživanja kao društvenih aktivista, mnoge osobe su prisustvovalе regionalnim paradama. Pored toga, tokom procesa organizovanja "Međunarodnog dana borbe protiv homofobije i transfobije - IDAHOT" i "Parade Ponosa", CSGD je uključio mnoge LGBTI osobe kao dobrovoljce gde su bili aktivni deo procesa organizacije.

Isto tako, sa stepenom govora mržnje, koji se često pretvara u zločin iz mržnje, i ograničenim znanjem LGBTI lica o dostupnosti adekvatne pravne zaštite i procedurama u vidu, CSGD je organizovao *informativnu kampanju* koja je dala informaciju o tome gde slučajevi zločina iz mržnje mogu biti prijavljeni, korake koje treba slediti i besplatne usluge pravne pomoći koje pružaju LGBTI organizacije na Kosovu. Pružanje *pravne pomoći* od strane CSGD-a bilo je dostupno LGBTI žrtvama, bez obzira na prirodu povrede.

Nakon prošlogodišnje Parade ponosa, i tri marša pre toga, LGBTI organizacije su održale drugu nedelju Ponosa u Prištini. Stotine ljudi (više od 600) koji podržavaju LGBTI prava, marširalo je kroz glavni bulevar i trg u Prištini, u znak protesta zbog homofobije i transfobije u zemlji i da bi

---

proslavili raznolikost LGBTI lica. Budući da je jedina Parada ponosa na Balkanu, bez barikada, marš je završen bez incidenata. Među mnogim lokalnim institucionalnim zvaničnicima koji su prisustvovali Paradi ponosa, bio je veliki šou podrške međunarodne zajednice, uglavnom predstavnika ambasade, i međunarodnih institucija i organizacija. Osim toga, Ambasada Kraljevine Holandije, dovelaje na Kosovo ambasadora ponosa iz Amsterdama, gospodina Hansa Verhovea. Gospodin Verhoven je održao nekoliko aktivnosti za podršku nedelje Parade, međutim, neke od tih aktivnosti i objave na fejsbuk profilu gospodina Verhovea imale su lošu reakciju u javnosti, koja neznatno oštećuje sliku nedelje Parade¹⁷. Međutim, ogromnu podršku LGBTI organizacija iz Albanije, Srbije, Makedonije, Crne Gore i Bosne takođe treba potvrditi.

Pošto je jedan od glavnih ciljeva organizacije da se osnaže LGBTI lica i poboljša

njihova dobrobit, CSGD je nastavio pružanje psihološke podrške za LGBTI lica koja se suočavaju sa teškoćama i koja se bore sa problemima mentalnog zdravlja. CSGD obično promovira psiho-socijalnu uslugu u "drop-in" centru gde se održavaju mnoge rasprave u vezi pitanja mentalnog zdravlja. Pored toga, u cilju da se dosegne do drugih LGBTI lica koja ne posećuju često centar, usluge se takođe promoviraju u lokalnim zajednicama u kojima terenski radnici deluju i distribuiraju zdravstvene materijale u vezi sa bezbednim seksom.

Prema podacima prikupljenim od strane udruženih psihologa koji su angažovani od strane CSGD-a, zbog psiholoških seansi za LGBTI lica, klijenti koji su održali psihološke seanse, psihoterapiju u periodu januar - novembar, prikazali su poremećaje anksioznosti, poremećaje prilagođavanja, akutni stresni poremećaj i poremećaj raspoloženja, depresiju.

---

17 Zapisnik sastanka organizirano od CSGD I CEL – procena Nedelje ponosa, 5-ti Novembar 2018 god.

Napadi na LGBTI aktiviste

Tokom 2018 godine, nije bio nijedan slučaj nasilja prema LGBTI aktivistima. Postoje

samo slučajevi uznemiravanja i pretnji i nakon vidljive aktivnosti su sprovedeni od strane organizacije. Takvi slučajevi su prijavljeni policiji.

Prijavljeni slučajevi pred relevantnim institucijama

LGBTI lica i dalje izražavaju strah ili nepov-
erenje prema institucijama vladavine prava
na Kosovu¹⁸. Međutim, tokom 2018 godine,
ima više prijavljenih slučajeva policiji, a ne
organizaciji. LGBTI organizacije su nastavile
da pružaju besplatnu pravnu pomoć LGBTI
licima i neprestano pokušavaju da savetuju
LGBTI lica da prijave svoje slučajeve policiji,

što bi automatski ponovo izgradilo pov-
erenje u institucije.

Prema policiji, četiri slučaja su prijavljena
tokom 2018 godine. Dva slučaja je prijavl-
jeno u Glogovcu/Drenas, a druga dva u
Prištini. Važno je napomenuti da je incident
sa pet policajaca koji su suspendovani zbog
nedostatka profesionalizma i dalje u toku, a
Policijiski inspektorat Kosova (PIK) rukovodi
slučajem¹⁹.

---

18 Nacionalnidemokratskiinstitut, LGBTIjavnogmnjenja uzemljamaZapadnogBalkana, jun/jul 2015, (2015), https://www.ndi.org/LGBTI_Balkans_poll

19 SalihDragidela, "RE: Lidhur me rastet e raportuara" [Re: Što se tičeprijavljenihslučajeva], Imejlpućen CSGD, 19 decembra 2018godine.

Preporuke

1. Ministarstvo unutrašnjih poslova i Agencija za civilnu registraciju trebaju pregledati primarno i sekundarno zakonodavstvo kako bi omogućile transrodnim osobama da promene oznaku pola na identifikacionoj dokumentaciji;
2. Zakon o porodici treba da se razmotri u okviru paketa Građanskog zakona i da se uvede brak između dve osobe ili rodno neutralnih supružnika;
3. KOK treba da bude više glasnjiji i vidljiviji na promociji osnovnih prava i sloboda LGBTI zajednice, KOK treba da bude uključen u radnu grupu za Porodični paket u Građanskom zakonu u cilju promovisanja rodno neutralnog koncepta za brak i partnerstvo;
4. KDU treba efektivno da nadgleda resorna ministarstva o napretku implementacije preporuka SKG-a i po potrebi preduzme konkretne akcije kako bi osigurao celokupnu implementaciju ovih preporuka;
5. SKG bi trebalo da bude više angažovan u promociji LGBTI prava, izradi svojih pravila i procedura i da pokrene inicijativu za izradu narednog radnog plana;
6. Nakon praćenja revizije KZRK-a treba omogućiti mehanizam praćenja govora mržnje i zločina zasnovanih na seksualnoj orijentaciji i rodnom identitetu;
7. OCD bi trebalo da preuzmu veću proaktivnu ulogu u praćenju i zahtevati odgovornost za sprovođenje Nacionalnog akcionog plana za prava LGBTI.
8. Određeni donatori treba da budu oprezni prilikom odobravanja projekata za LGBTI organizacije. Oni treba da konsultuju LGBTI organizacije o aktivnostima koje su važnije za LGBTI pokrete na Kosovu, a ne da nametnu svoje ideje za aktivnosti koje možda nisu relevantne. Ovakav pristup stvara osećaj da LGBTI organizacije zavise od donatora projekata;
9. Određene donatore bi trebalo ohrabriti da organizuju donatorske koordinacije sastanaka o LGBTI pitanjima;
10. Određeni donatori trebaju naći modalitete da podrže strategije LGBTI organizacija umesto kratkoročnih projekata;
11. Određeni donatori bi trebalo da budu oprezni prilikom podrške LGBTI organizacijama i njihovim aktivnostima dovodenjem stručnjaka ili tehničke pomoći. Ponekad neki od stručnjaka stvaraju više štete pokretu umesto podrške i napredovanju.

LGBTI persons and their rights in Kosovo

Annual Report 2018

Publisher:

Center for Social Group Development – CSGD
CEL - Center for Equality and Liberty

Design & Print:

ASHA Graphics

Copies:

300

Disclaimer

This publication has been produced with the assistance of the European Union. The contents of this publication are the sole responsibility of CSGD & CEL and can in no way be taken to reflect the views of the European Union.

Copyright

© CSGD & CEL, December 2018. All rights reserved. No part of this publication may be reproduced, stored in retrieval system or transmitted in any form or by any means, electronic, mechanical, photo-copying, recording or otherwise, without the prior permission of CSGD & CEL.

Table of Content

Abbreviations.....	38
Executive Summary	39
Introduction.....	40
Legislation.....	41
Institutional responsibility towards LGBTI rights	43
Law enforcement for LGBTI rights.....	45
Human rights institutions and mechanisms while dealing with LGBTI rights.....	45
Media reporting on LGBTI issues.....	46
The contribution of LGBTI organizations	47
Attacks on LGBTI activists	49
Reported cases before the relevant institutions.....	49
Recommendations	50

Abbreviations

ACG	Advisory and Coordination Group for the LGBT rights
CCRK	Criminal Code of the Republic of Kosovo
CEL	Center for Equality and Liberty
CRA	Civil Registry Agency
CSGD	Center for Social Group Development
CSO	Civil Society Organizations
ERAC	Equal Rights for All Coalition
IDAHOT	International Day against Homophobia and Transphobia
KPI	Kosovo Police Inspectorate
LGBTI	Lesbian, Gay, Bisexual, Transgender, and Intersex
MIA	Ministry of Internal Affairs
OGG	The Office of Good Governance (The office of Good Governance, Human Rights, Equal Opportunities, and Non-Discrimination)
OIK	Ombudsperson Institution of Kosovo

Executive Summary

Although there have been positive changes in the past few years on advancing LGBTI rights, and despite the advanced legal protection with the constitution and several laws, the LGBTI movement still faces numerous barriers when it comes to the social acceptance and tolerance. Even though institutions are the first actors to ensure non-bias treatment towards the citizens of Kosovo, they are the ones who implement such laws according to their personal beliefs rather than what the laws ensure. At times it also seems that the amendment of these laws is a tick in the box of “ensuring human rights protection” as it is a requirement for European Integration rather than the reality of inclusiveness.

Accordingly, this point of view gives the perception to the general public that LGBTI persons and issues are something imported by the internationals instead of the reality of the struggles of the LGBTI persons in Kosovo.¹ Consequently LGBTI persons are forced to live double lives, living in fear of becoming subject to discrimination and violence.

This report will illustrate the reality of the LGBTI persons in all aspect of their rights. It provides a clear summary of the actions taken by relevant actors on ensuring the protection and implementation of the laws

in place, but also advancing relevant laws that will ensure the equality of LGBTI persons with the general society. The report begins with an introduction of the situation analysis of the rights of LGBTI persons in Kosovo, followed by a brief legal analysis. This will portray the follow up of the positive changes and the amendment of the Criminal Code of Kosovo and also the legal gender recognition process. Further on, the report examines the effort and commitment of relevant institutions to fulfill their mandate responsibilities towards LGBTI rights.

Additionally, this report will also illustrate the role of media, emphasizing the positive changes that have been done in the past years, the widespread rife of hate-speech and uncontrollable content in the comments section, as well as the media’s role in raising awareness. It provides an overview of actions undertaken by the LGBTI organizations to meet identified needs, as well as examples of the pressure and threats faced by the LGBTI rights activists. Finally, the report summarizes reported cases of violence against the LGBTI persons and concludes with a list of recommendations for the institutions.

---

1 National Democratic Institute, *LGBTI Public Opinion Poll in Western Balkans, June/July 2015*, (2015), https://www.ndi.org/LGBTI_Balkans_poll

Introduction

Advancing Lesbian, Gay, Bisexual, Transgender and Intersex (LGBTI) rights remains a challenge to all actors involved in the LGBTI issues and has still a long way until equality has been established. The Kosovar society is rooted in patriarchy with a very strong influence in the everyday life, hence, making it very difficult for anything other than the traditional norms to be presented to the public. As such, it makes it difficult even for the institutions to ensure the implementation of the laws that are in place. However, in the past few years, the LGBTI movement has made some positive changes in the lives of LGBTI persons.

During 2018, the LGBTI activists have been more visible on media, raising the LGBTI topic on a more visible and widespread manner. This however, has been gainsaid by the society, and activists have been subjected to threats and hate speech. Media, during this year, has had some positive changes, where televisions and other media have invited the LGBTI activists to be part of their shows in order to portray and promote the visible activities and also to further raise awareness among the general public.

Although the Office for Good Governance within the Prime Minister's Office (OGG), has a mandate to promote LGBTI rights, during the International Day Against Homophobia and Transphobia, on 17th of May

2018, agreed to light up the Government building with the rainbow flag, however, the OGG only hired a company to do this, but did not participate in the ceremony, although this was an official activity that was proposed and organized by OGG itself. Further on, during Pride Week, the Head of OGG and one representative of the OGG were invited in two panels in the Conference "Improving LGBTI rights: What went wrong and what can we do differently", in which they confirmed their participation, however, only one of the representatives participated in the panel whereas, the Head of OGG ignored the participation totally, without any notice. This shows lack of commitment when it comes to publicly talk about LGBTI issues by the institutions of Kosovo.

This report provides a comprehensive overview of the year of 2018 as it discusses legal and institutional developments for LGBTI rights as well as a summary of the actions taken by the civil society organizations. The report concludes with a brief description of the hate crime, hate speech cases and threats reported by LGBTI persons during the reporting year.

Legislation

Kosovo's legal framework provides advanced guarantees for human rights aligned with international standards. The constitution stands on the principles of equality and non-discrimination² which explicitly prohibits discrimination on a range of bases including gender and sexual orientation³. These principles are further fortified by the Law on Protection from Discrimination⁴ and Gender Equality⁵. Theoretically, the constitution allows for the majority of international human rights agreements and instruments⁶ to be applied to Kosovo's legal system, and to enable the interpretation of human rights and fundamental freedoms in coherence with the European Court of Human Rights decisions⁷.

Contradictory to the principle of equality as defined by the Constitution⁸, the LGBTI persons are banned from entering lawful marriage. This is because the current Family Law restricts the act of engagement and marriage to persons of opposite genders only⁹. However, in December 2018, a staff

member of the Center for Social Group Development (CSGD) has participated in one workshop of the working group that are drafting the Civil Code, in which the family law is going to be included. During the hearings there was nothing mentioned regarding marriage, however, in the beginning of 2019 CSGD will initiate meetings with relevant institutions to try to change the restriction that is within the Law.

The Law on Civil Status¹⁰ lacks legal and sub-legal provisioning for the process of gender reassignment covering modification of data on public registers and documents.¹¹ Starting since 2017 and continuing in 2018, CSGD held a few meeting with representatives of the Civil Registry Agency (CRA) and Ministry of Internal Affairs (MIA), requesting for the amendment of the Civil Status Law and drafting of an administrative instruction for enabling the change of gender marking in identification documents, by redefining legal gender recognition. In the beginning of 2018 the law has been sent for the amendment and CRA have requested the assistance of

---

2 Constitution of the Republic of Kosovo, 2008, c.I, article 7 (1).

3 *Ibid*, c. II, article 24 (2).

4 Law No. 05/L-021.

5 Law No. 05/L-020.

6 Constitution of the Republic of Kosovo, 2008, c. II, article 22.

7 *Ibid*, c. II, article 53.

8 *Ibid*, c. II, article 24, article 37.

9 Law No.2004/32 Family Law of Kosovo, 2006, part II, c. I, article 9, article 14.

10 Law No.04/L -003.

11 Center for Social Group Development and Center for Equality and Liberty, *Report: Social Protection and Access to Healthcare for Transgender People in Kosovo*, (Prishtina, Kosovo, December 2016).

CSGD to organize workshops to draft the administrative instruction for enabling the change of gender marking in identification documents, by redefining legal gender recognition. In the last five months the CRA and MIA did not meet with CSGD representatives with the justification that they are waiting for the establishment of the working group¹² that would amend the law and draft the sub-legal act which would regulate the change of sex/gender in the official documents.

The new Criminal Code of the Republic of Kosovo (CCRK) is approved by the Kosovo Parliament and decreed by the President in December 2018. This Criminal Code will enter into force on 15th of April 2019. Subsequently, hate crime was introduced

to Article 70 (General rules for mitigation or aggravation of punishments). The grounds of sexual orientation and gender identity were included in Article 141 (Inciting discord and intolerance), Article 173 (Aggravated Murder), Article 184 (Assault), Article 185 (Light Bodily Injury), Article 186 (Grievous Bodily Injury), Article 190 (Violating equal status of citizens and residents of the Republic of Kosovo) and Article 321 (Destruction or Damage to Property).

Although there is a need for constant advocacy on amending laws to achieve equality for LGBTI persons, the legislation in Kosovo is quite advanced when it comes to ensuring protection against discrimination. However, implementation of such laws remains low or non-existent.

---

12 Erdon Arifaj, "RE: Kerkese " [RE: Request], Email to CSGD, 30July 2018.

Institutional responsibility towards LGBTI rights

In accordance with constitutional obligations to promote equality and human rights, the President of Kosovo, Mr. Hashim Thaci joined the first pride parade in Kosovo held on October 10, 2017. He had also participated in the 2016 march for marking the International Day against Homophobia and Transphobia (IDAHOT). However, in this year's Pride Parade, the President of Kosovo could not join as he was outside of the country on an official visit in Armenia. Regardless of his absence, Mr. Thaci congratulated the parade through his social media "Twitter" where he wrote: *"Best wishes from #Yerevan, to people celebrating love and human rights in #Prishtina today for #PrishtinaPride. Last year I attended the event that highlights the equality for all in our republic, together with @UlrikeLunacek&@USAmbKosovoDelawie. #LGBTQ#in-thenameoffreedom"*. The "tweets" of the President had a positive impact on its own to the wider population, but not as significant as when he physically participated in the First Pride Parade in 2017. Public advocacy for the LGBTI rights by high institutional and political representatives is indispensable in the struggle for equality and advancement of human rights, therefore the participation of the president and other leaders in the pride parade demonstrates a positive commitment in this regard.

Although in the past years The Assembly of Kosovo promised to promote and ensure

implementation of the existing laws, during 2018 the Assembly has not initiated any meetings or activities regarding LGBTI rights.

The Government of Kosovo continued to address LGBTI rights through its main existing mechanism, namely the Advisory and Coordination Group for LGBTI rights in Kosovo (ACG), operating under the mandate of the OGG. Although in the previous year, for the Pride Week on October 2017, the ACG managed to organize a reception, in which the Prime Minister of Kosovo Mr. Ramush Haradinaj, reconfirmed the commitment of the Government of Kosovo for the advancement and protection of the LGBTI rights, in the 2018's Pride Week the ACG not only failed to organize anything to mark this year's Pride Week, but also after confirming its participation in two panel discussions organized by the LGBTI organizations, they did not show up in any of them, without any prior notice. Also, the head of OGG did not show in the conference organized by CEL in June 2018, though he confirmed his participation in the panel of this conference.

The ACG held only two meetings in 2018. At the first, on May 11th, the ACG discussed about the marking of IDAHOT, where the OGG agreed to light up the government building with the rainbow flag, followed by a ceremony, where they invited relevant stakeholders to participate. The ceremony was attended by the LGBTI organizations and the Ambassador of the USA.

At the second meeting, on September 27th, the group gathered to discuss about the coordination of the activities for the 2018 Pride Week, however, the ACG members that represent governmental and public institutions did not participate in any of the activities, public events or campaigns that promote LGBTI rights.

The ACG still lacks rules and procedures which affect their functionality especially in terms of accountability and decision-making. The ACG has not been able to monitor the implementation of its recommendations to other institutions and thus the impact on other institutions remains questionable. Likewise, as much as the National Work Plan for the Advisory and Coordination Group for the Rights of the LGBTI community is concerned, it is failing to be addressed and met properly. The National Work Plan has ended in November 2018, and there is no indication that the ACG will draft the next National Action Plan. CSGD will publish a report on the implementation

of this Action Plan in 2019. Even so, no information on the work of the ACG, nor the work or activities of OGG related to LGBTI rights/issues can be found on the OGG's webpage.

While the OGG's website contains a number of different strategies, action plans and other documents relevant to the mandate of OGG, the National Action Plan of ACG is still absent and this document cannot be found online anywhere else besides in the website of the CSGD¹³.

The Mayor of Pristina, Mr. Shpend Ahmeti, who is also the head of the Social Democratic Party of Kosovo, participated in this year's Pride Parade. In a statement the media, he asked all the politicians, in position and those in opposition, to "come out" and declare their stand on the matter of human rights of LGBTI persons. Further on, he said that he believes that every citizen of Pristina and Kosovo should be free to live their life in peace.

---

13 <http://csgd-ks.org/wp-content/uploads/2017/03/Plani-i-punes-GKK-ZQM-ZKM.pdf>

Law enforcement for LGBTI rights

Kosovo Police has continued to do a great job even during 2018 on ensuring the protection of the LGBTI persons as well as the activities that the LGBTI organizations have organized. It is important to mention that during 2018 there was one case where the Kosovo Police took the necessary measures towards five police officers who were suspended due to lack of professionalism and violation of privacy towards two LGBTI persons.

No new cases were brought to the courts during 2018. However, it is difficult to keep track of the cases after they are reported to the police. There is no tracking system for the data related to hate crime cases against the LGBTI persons on prosecution and courts.

Human rights institutions and mechanisms while dealing with LGBTI rights

Ombudsperson Institution of Kosovo (OIK) was more attentive towards the LGBTI rights and tended to have a better cooperation with the LGBTI organizations compared to previous years. The LGBTI rights were given considerable attention in the OIK's 2017

annual report¹⁴ published in March 2018, in which the Ombudsperson explains the Amicus Curiae case submitted to the Basic Court in Pristina¹⁵ “*criminal offenses committed against members of the LGBT community, are admitted from responsible institutions in the very first phase and are further treated as criminal offenses defined by the Criminal Code but without raising the issue that these offenses are directed against members of LGBTI community, motivated and committed on the basis of hatred against sexual orientation and gender identity, therefore, the Ombudsperson considers that provisions on the ban of discrimination on any grounds, particularly on the basis of sexual orientation, must be reciprocal with Article 74 of the Criminal Code, which defines severity, more precisely in paragraph 2, point 2.12.*”

Further on, during 2018 a transgender man attempted to change both the name and sex marker in his identification documents at the Civil Registry Office in Gjakova/ Djakovica, a request which was rejected at the recommendation of the CRA. He appealed the decision directly to the Agency, but Morina's appeal was rejected and described as being “without basis”, however, after that, the case was sent to the Constitutional Court, where the OIK is going to get involved in the case as an *amicus curiae* (friend of the court), assisting the Constitutional court by offering information and expertise.¹⁶

---

14 <https://oik-rks.org/2018/04/17/raporti-vjetor-2017/>

15 Legal Opinion of Ombudsperson with regards to the issue of homophobia and transphobia submitted to the Basic Court in Prishtina on 2 May 2017.

16 <https://kosovotwopointzero.com/transgender-case-taken-to-kosovos-highest-legal-institution/>

Media reporting on LGBTI issues

Media has drastically changed the approach regarding the objective and fair treatment of the LGBTI persons as far as the articles are being published or broadcasted, and are notably more respectful than they used to be. However helping the public attitudes remains low especially on social media platforms where there is a widespread rife of hate speech and uncontrollable content in the comments section.

The LGBTI persons are still underrepresented in the Kosovar media especially their stories and identities. In the last year it is noticed that journalists has improved significantly on the reporting related to LGBTI persons, however, there are still a lot of misunderstandings by them when it comes to using the appropriate pronouns for trans persons, their identities are being underrepresented and when represented they are inaccurate, stereotypical and even

harmful because there is not a clear understanding from their part regarding the Gender Identity, Sexual Orientation, Gender Expression, whereas a result a widespread stigma and discrimination against LGBTI persons remains.

There is an undeniable need of workshops that need to be focused on developing effective, sensitive and inclusive communication strategies for journalists and media professionals dealing with such issues and to use the media as a tool for changing public attitudes in the advancement of the LGBTI rights in Kosovo

According to CSGD's media monitoring between January and November 2018, there were 359 reports on LGBTI issues on all online media, almost all of which were positive or neutral with a very few being negative. In terms of online media, Index Online had the most positive approach, followed by "Bota Sot" and "Insajderi".

The contribution of LGBTI organizations

The LGBTI organizations have continued to work on promoting and protecting LGBTI rights in Kosovo. In the field of advocacy the CSGD was engaged on the CCRK amendment and that of the legal gender recognition, while the work of the Center for Equality and Liberty (CEL), on the other hand, involved advocacy through raising awareness. Although there was only one case that has been sent to the court, the capacities regarding hate crimes against the LGBTI persons still needs to be increased amongst judges. CEL organized one training with Judges on the 8th of May 2018 in Prishtina, where seven Judges of basic Courts from different municipalities of Kosovo participated. The training was focused on international instruments for the protection of the human rights, practical steps, practical cases, the role of judges in protecting the rights of the LGBT persons.

Empowerment on the other side of the LGBTI movement was achieved through *community building* activities. CSGD and CEL are focused on increasing capacities of LGBTI persons for organizing themselves as activists to advocate in the improvement of the rights and the well-being of LGBTI persons, to build up the social activism among LGBTI persons, to encourage them to question the social norms and also to support them with any difficulties or concerns they

might have. This is done through variety of trainings, workshops, group discussions, social activities and networking programs. This year the CSGD started a program which is focused on the empowerment of young LGBTI persons as future leaders and activists. This program aims to build capacities of young LGBTI persons and leaders for planning, implementing and evaluating developmental work programs with LGBTI people in their communities.

In order to increase the networking circle of the LGBTI persons and empower them as social activists, many persons attended the regional pride parades. Moreover, during the organizing process of “International Day Against Homophobia and Transphobia – IDAHOT” and “Pride Parade”, the CSGD involved many LGBTI persons as volunteers where they were active part of the organization process.

Likewise, with the extent of hate speech, which is often converted into hate crimes, and the limited knowledge of LGBTI persons on the availability of adequate legal protection and procedures in mind, CSGD organized an *information campaign* which gave information on where cases of the hate crime can be reported, steps to follow and the free legal aid services provided by LGBTI organizations in Kosovo. Provision of *legal aid* by the CSGD was available to LGBTI victims regardless of the nature of violations.

After last year's Pride Parade, and three marches before that, the LGBTI organizations held the second Pride Week in Pristina. Hundreds of people (more than 600) supporting the LGBTI rights cause marched through the main boulevard and square in Pristina, to protest homophobia and transphobia in the country and to celebrate the diversity of the LGBTI persons. Being the only Pride Parade in the Balkans without barricades, the march ended without incidents. Among many local institutional officials who attended the Pride Parade, there was also a great show of support from the international community, mainly Embassy representatives, and international institutions and organizations. Moreover, the Embassy of the Kingdom of the Netherlands brought to Kosovo the Ambassador of the Prides from Amsterdam, Mr. Hans Verhoeven. Mr. Verhoeven held a few activities to support the Pride Week, however some of those activities and postings in Mr. Verhoeven's Facebook profile had a bad response in the public eye, which slightly damaged the image of the Pride Week¹⁷. However, the massive support of the LGBTI organizations from Albania, Serbia,

Macedonia, Montenegro and Bosnia should also be acknowledged.

Since one of the main objectives of the organization is to empower the LGBTI persons and enhance their wellbeing, CSGD continued providing psychological support for LGBTI persons who were facing difficulties and are struggling with mental health issues. The CSGD usually promotes psycho-social services in the "Drop-In" center where a lot of discussion regarding the issues of mental health are held. In addition, in order to reach to other LGBTI persons who don't frequent the center, the services also get promoted in local communities where outreaches operate and distribute health materials related to safe-sex.

According to the data collected by the associated psychologists who are engaged by CSGD for psychological sessions for LGBTI persons, clients who have held psychological sessions, psychotherapy, during January - November, presented anxiety disorders, adjustment disorders, acute stress disorder and mood disorders, depression.

---

17 Minutes of the meeting organized by CSGD and CEL – Evaluation of the 2018 Pride Week, 5 November 2018

Attacks on LGBTI activists

During 2018 there has not been any case of violence towards LGBTI activists. There

are only cases of harassment and threats after visible activities are carried out by the organization. Such cases are reported to the police.

Reported cases before the relevant institutions

LGBTI persons continue to express fear or distrust towards the rule of law institutions in Kosovo¹⁸. However, during 2018 there are more cases reported to the police rather than the organizations. The LGBTI organizations have continued to provide free legal aid to LGBTI persons and have continually tried to advise LGBTI persons to report their cases to the police, which

would automatically re-build the trust in the institutions.

According to the police, four cases have been reported during 2018. Two of the cases have been reported in Drenas/Glogovac, and two others in Pristina. It is important to mention that the incident with the five police officers that have been suspended due to lack of professionalism is still on-going, and the Kosovo Police Inspectorate (KPI) is handling the case.¹⁹

---

18 National Democratic Institute, *LGBTI Public Opinion Poll in Western Balkans, June/July 2015*, (2015), https://www.ndi.org/LGBTI_Balkans_poll

19 Salih Dragidella, "RE: Lidhur me rastet e raportuara" [RE: Regarding the reported cases], Email to CSGD, 19 December 2018.

Recommendations

1. Ministry of Internal Affairs and Civil Registry Agency should review primary and secondary legislation to enable transgender persons to change the sex mark on identification documents;
2. The Family Law needs to be reviewed within the package of Civil Code and to introduce marriage between two persons or gender neutral spouses;
3. The OIK should be more vocal and visible on the promotion of fundamental rights and freedoms of LGBTI persons, The OIK should be engaged in the working group for Family Package in the Civil Code to promote the gender neutral concepts for marriage and partnership;
4. The OGG should effectively supervise the line ministries on the progress of the implementation of the ACG recommendations and when necessary, undertake concrete actions to ensure the implementation of all recommendations;
5. The ACG should be more engaged in promotion of the LGBTI rights, draft its rules and procedures and should initiate the drafting of the next work plan;
6. A tracking mechanism for hate speech and crimes based on sexual orientation and gender identity should be available following the CCRK revision;
7. CSOs should take more pro-active role on monitoring and requiring accountability from the institutions to implement laws, sub-legal acts, existing strategies and action plans that are related to LGBTI issues and rights.
8. Certain donors should be careful when granting projects for LGBTI organizations. They should consult LGBTI organizations on activities that are more relevant to the LGBTI movement in Kosovo and not to impose their ideas for activities that might not be relevant. This kind of approach creates the sense that LGBTI organizations are donor driven projects;
9. Certain donors should be encouraged to organize donor coordination meetings for LGBTI issues;
10. Certain donors should find the modalities to support strategies of LGBTI organizations instead of short term projects;
11. Certain donors should be careful when supporting LGBTI organizations and their activities by bringing experts or technical assistance. Sometimes some of the experts are creating more damage of the movement rather than supporting and advancing it.

